

תולדות מסכת בבא בתרא דף צ"ח ע"א יצחק שצג

מרתף אף זו דהיינו חבית נותן לו יין יפה. [נראה לי שצריך להיות הפוך שכן לפי הקושיא מרתף הוא החדוש, ולכן אם חבית קדמה צ"ל לא זו אף זו קתני, ואם מרתף קדם צ"ל זו וא"צ לומר זו. מדברי המגיה רבי משה בן ברוך חדאד הי"ו] ודוק:

דף צ"ח ע"א תוספות בד"ה מבושם עד העצרת, קשה לרשב"א דהא בקנקנים דלוקח איירי וכו'. ויש לומר וכו' עכ"ל. ואפשר לי ליישב ולומר שגם דרישא בקנקנים דלוקח איירי כדקא אמרי בגמרא בהדיא, עכ"ז נוכל לומר דסיפא מיירי בקנקנים דמוכר ולכך בעינן עד עצרת, וכן נ"ל לדייק מדברי רשב"ם דסבירא ליה הכי, דאמרין ומאי דוחקיה דר' יוסי בר חנינא לאוקומיה בקנקנים דלוקח וכו', ופירש רשב"ם ז"ל, וז"ל; מאי דוחקיה לאוקומי רישא דמתני' בקנקנים דלוקח לחוד וכו'. הרי משמע דלא מיירי כ"א ברישא, אבל בסיפא בקנקנים דמוכר מיירי ולהכי חייב להעמיד לו עד העצרת ולכן כתב [בריש עמוד ב'] גבי ומיישן והולך עד החג, וז"ל; ואם יחמיץ קודם החג הרי הוא באחריות ושל מוכר. ואל יקשה לך איך רישא מיירי בכלים של לוקח וסיפא מיירי בכלים של מוכר, שכן מצינו בכמה מקומות דרישא מיירי בענין וסיפא בענין. ומתני' דלעיל מוכיח דקתני מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה, ותני רב זביד מרתף של יין אני מוכר לך נותן יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות למאה, וזהו אוצר ששנו חכמים במשנתינו. ואוקמינן בגמרא דמיירי בדאמר ליה למקפה, ובדאמר סתם מרתף של יין ולא אמר למקפה, פליגי בה, איכא מ"ד מקבל ואיכא מ"ד דלא מקבל, ומאן דאמר דלא מקבל מפרש הא דאוקימנא בדאמר ליה למקפה לאו ארישא קאי אלא אסיפא, משום קושית זה אזה, אבל רישא בדלא א"ל למקפה מיירי כדפירש רשב"ם ז"ל. ועוד אפי' אם נאמר דבקנקנים דלוקח מיירי עכ"ז לא קשיא, דנוכל לומר מאחר שהוא מבושם אעפ"י שהחליפו בקנקנים דלוקח חייב, דכשאומו לו קנקן גרמו יש ללוקח לטעון עליו ולומר לו כיון דמבושם הוא לא הוה ליה לבוא לידי קלקול. [וכן כתב הרשב"ם ד"ה אלא, בתחילת הגמ', הנ"ל] ומצאתי לבעל תי"ט ז"ל שכתב משם נמוקי יוסף, וז"ל: חייב להעמיד לו עד העצרת אפילו בקנקנים דלוקח דומיא דרישא, דכיון דמבושם אמר ליה לא הוה ליה להתקלקל וכו', הרי לך שאף בקנקנים דלוקח חייב עליו אם החמיץ ודוק:

דף צ"ט ע"א תוספות בד"ה דמצדדי אצדודי, לא הוה מצי למימר כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, דמסתמא העמידום תחלה לפי מה שהיו עושין רצונו של מקום עכ"ל. יש לראות מה חידשו התוספות ז"ל על דברי (רש"י) [רשב"ם] ז"ל שגם (רש"י) [רשב"ם] ז"ל פירש כן ומה הוסיפו על דבריו ז"ל. ונראה לי לומר מאי שבינייהו הוא זה (דלרש"י) [דלרשב"ם] ז"ל טעמא דמילתא מדעיקר עשייתן לבית הוה, לא היה להם לעשותן מתחלה סימן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, אבל לתוספות ז"ל טעמא דמילתא הוא משום דאי הוה מתרץ הכי הוה סתרי אהרדי, והוא דלעיל כשהקשינו למ"ד פניהם איש אל אחיו, תירצו כאן בזמן

שישראל עושין רצונו של מקום וכו', נמצא דפניהם איש אל אחיו כשישראל עושין רצונו, א"כ אי הוה מתרץ הכא כאן בזמן שישראל עושין וכו', הוה משמע דפניהם לבית הוא כשישראל עושין רצונו של מקום, והווי סתרי אהדדי. וזה יוכן מדבריהם שכתבו דמסתמא העמידום תחלה לפי מה שהיו וכו', שהוא כמו לשון קושיא, דהווי התירוצים סתרי אהדדי, ולהכי לא נקטי בהאי לישנא דלא העמידום תחלה וכו' כלישנא (דרש"י) [דרשב"ם] ז"ל ודוק:

דף קכ"ג ע"א בעא מיניה אבא חליפא קרוינא מר' חייא בר אבא, בכללן אתה מוצא שבעים, ובפרטן אתה מוצא שבעים חסר אחד, אמר [ליה] תיזמת היתה עם דינה, דכתיב ואת דינה בתו וכו' ע"כ. כתב בעל שנות חיים ז"ל [פרשת שמות דף ג"ו עמוד ד'] וז"ל; וראיתי שפירש רשב"ם ז"ל לעיל בדף ק"כ ע"א שהובא האי מימרא דר' חמא בר חנינא גבי ברייתא דבנות צלפחד, וז"ל; ולידתה בין החומות כלומר בתוך מצרים, ומשום דקאמר בדרך גבי הורתה, קאמר נמי בין החומות גבי לידתה ע"כ. כתב הוא ז"ל, וז"ל; שבוה הוסרה תלונת הרב ב"י ז"ל על הר"ן ז"ל, על מה שהקשו בתוס' ז"ל בתענית (דף י"א ע"א) על אומרם ז"ל אסור לשמש מטתו בשני רעבון, והרי יוכבד נולדה בין החומות ואותו העת עת רעב היה. ויש לומר דלכולי עלמא לא הוי אסור כי אם למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות, ויוסף לא שימש אבל שאר בני אדם שימשו ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל על זה, וז"ל; היינו טעמא משום דאיסור תשמיש בשני רעבון אינו אלא משום שישראל שרויין בצער, ויורדי מצרים יודעים היו בעצמם שהם שביעים, ויוסף נמי היו יודעין בו שהוא שרוי בריוח, אבל יוסף היה סבור שהן שרויין בצער ולפיכך לא שימש עכ"ד. והקשה עליו הרב בית יוסף ז"ל, (סימן תקע"ד) וז"ל; והא דקאמר הר"ן שהיו יודעים בו ביוסף שהוא שרוי בריוח, איני יודע מהיכן יודעין כן תשעה חדשים או שבעה חדשים קודם ירידתם למצרים, שמפשט הכתובים נראה שלא ידעו ממנו אם מת עד שהתודע להם, ותכף ירדו למצרים, ואז נולדה יוכבד ונמצא ששימש לוי ט' חדשים או ז' קודם לכן עכ"ד ז"ל. וזה דקדק בית יוסף ז"ל משום שאמרו בגמרא ונולדה בין החומות, דמשמע דתשעה חדשים כבר היתה מעוברת. אמנם לפירוש רשב"ם לא קשה מידי דהאי בין החומות לאו דווקא, ואידי דנקט הורתה בדרך נקט נמי לידתה בין החומות, ולישנא דגמרא מוכח כן מדאמר הורתה בדרך עכ"ד בעל ספר שנות חיים ז"ל.

ולפי עניות דעתי נ"ל לומר מה שכתב רשב"ם ז"ל דהאי בין החומות לאו דווקא אלא כלומר בתוך מצרים, לא היתה כוונתו ז"ל לומר שתחלת ההריון אחר שידעו ביוסף שהוא מלך במצרים והוא בריוח, בא על אשתו בדרך ונתעברה וישבה לה ט' חדשים או שבעה במצרים, ואח"כ ילדתה, דאם כן אמאי כללה הכתוב במספר בתוך הבאים והיא עדיין לא נגמרה צורתה בבטן אמה קודם הכנסה למצרים, וכי משום ביאה אחת או שתיים שבא על אשתו ונתעברה יכולול אותה עמהם במגין שבעים, ועוד א"כ איך אומרים בגמרא (סוטה י"ב ע"ב) על פסוק ויקח את בת לוי, אפשר בת ק"ל שנה וקורא לה בת. דאמר ר' חמא בר חנינא זו יוכבד וכו', אלא מלמד